

УДК 37.018.43

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2021-94-12>

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПРОЄКТУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ЗВО

Красильник Юрій Семенович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної освіти
Київський національний університет будівництва і архітектури
kyursem@ukr.net
orcid.org/0000-0003-0358-0066

Актуальність дослідження визначається тим, що дистанційне навчання є одним із перспективних напрямів розвитку системи вищої освіти. Для організації дистанційного навчання закладу вищої освіти (далі – ЗВО) будують процес освітньої взаємодії на відстані зі збереженням усіх властивих їй компонентів (мети, завдань, змісту, методів, організаційних форм, засобів навчання) з використанням інформаційних ресурсів. Проте, як показують результати емпіричних досліджень, дистанційне навчання не завжди реалізується на необхідному техніко-технологічному рівні. Водночас перед вищою освітою відкриваються нові горизонти, пов'язані з інноваційними освітніми технологіями, які сприяють створенню знань, управлінню ними, їх поширенню, доступу до них і контролю за якістю засвоєння та застосування на практиці. Отже, зростання технологічності, модерні освітні тенденції є детермінувальними чинниками, які організують дистанційне навчання як ефективний механізм засвоєння студентами змісту освітніх програм. Тому метою цієї статті є визначення теоретико-методичних основ проєктування дистанційного навчання в умовах ЗВО. Методологічну основу дослідження становлять біхевіористський, когнітивістський, конструктивістський та конективістський підходи. У роботі використано комплекс методів дослідження: аналіз науково-методичних праць; систематизацію і узагальнення даних (для визначення теоретичних засад використання інструментів дистанційного навчання). У статті констатовано, що дистанційне навчання є сукупністю сучасних психолого-педагогічних і телекомунікаційних технологій, методів і засобів, що забезпечує студентам можливість навчання без відвідування ЗВО. Запропоновано сутнісну характеристику дистанційного навчання як цілеспрямованого організованого процесу активної опосередкованої засобами інформаційних технологій спільної діяльності викладачів і здобувачів вищої освіти, під час якої майбутні випускники набувають компетентностей, необхідних для професійної діяльності. Визначено зміст проєктування дистанційного навчання на концептуальному, технологічному та предметному рівнях.

Ключові слова: інформаційні технології, дистанційне навчання, педагогічний процес, педагогічні технології, проєктування дистанційного навчання, суб'єкт-суб'єктний підхід.

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF DISTANCE LEARNING DESIGN IN THE CONDITIONS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTION

Krasilnik Yuriy Semenovych,
PhD in Pedagogics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Professional Education
Kyiv National University of Construction and Architecture
kyursem@ukr.net
orcid.org/0000-0003-0358-0066

The relevance of the study is determined by the fact that distance learning is one of the promising areas of higher education. To organize distance learning, higher education institutions build the process of educational interaction at a distance while preserving all the inherent components – goals, objectives, content, methods, organizational forms, teaching aids – using information resources. However, as the results of empirical research show, distance learning is not always implemented in higher education institutions at the required technical and technological level. At the same time, higher education opens up new horizons related to innovative educational technologies that contribute to the creation of knowledge, management, dissemination, access to it and control over the quality of learning and application in practice. Thus, the growth of manufacturability, modern educational trends are the determining factors that set up distance learning as an effective mechanism for students to master the content of educational programs. Therefore, the purpose of this article is to determine the theoretical and methodological foundations of the design of distance learning in a higher education institution. The methodological basis of the study are behaviorist, cognitivist, constructivist and connectivist approaches. The work uses a set of research methods:

analysis of scientific and methodological works; systematization and generalization of data – to determine the theoretical foundations of the use of distance learning tools in a higher education institution. The article states that distance learning is a set of modern psychological, pedagogical and telecommunication technologies, methods and tools, which provides students with the opportunity to study without attending a higher education institution. The essential characteristic of distance learning as a purposeful organized process of active media-mediated joint activity of teachers and graduates is proposed, during which future graduates acquire the competencies necessary for their professional activity. The content of distance learning design at the conceptual, technological and subject level is determined.

Key words: *information technologies, distance learning, pedagogical process, pedagogical technologies, design of distance learning, subject-subject approach.*

Вступ

Динаміка освітніх процесів, зростання технологічності в інформаційній сфері, модерні глобалізаційні, інтеграційні та соціокультурні тенденції розвитку системи вищої освіти визначають дистанційне навчання як один із перспективних напрямів засвоєння студентами змісту освітніх програм. Упровадження дистанційного навчання закладами вищої освіти (далі – ЗВО) сприяє, на нашу думку, створенню освітнього середовища, яке не тільки акумулює інноваційні зміни в методиках отримання студентами більшого обсягу знань, а й уможливує детальне оцінювання результатів процесу навчання, покращує самоосвітню активність здобувачів вищої освіти. Наразі роботодавців приваблюють випускники, які можуть гнучко адаптуватися до нестабільних умов, ефективно вирішувати складні завдання за допомогою мережі Інтернет (Owen, 2020). С. Браммер та Т. Кларк (Brammer, Clark, 2020) вважають, що COVID-19 трансформує діяльність ЗВО задля навчання студентів через широкий вибір освітніх програм, використання мобільних моделей освіти. Тому сьогодні актуальним є розвиток дистанційного навчання, яке детермінує позитивні для освітнього середовища процеси, як-от застосування сучасних засобів і технологій, розробка комп'ютерних моделей їх застосування, анімації та фізичного моделювання об'єктів, процесів і явищ, які вивчаються, створення системи телекомунікації, що забезпечує режими віддаленого користування обладнанням.

Проведене Державною службою якості освіти України опитування серед викладачів та студентів показало певний спектр аспектів, пов'язаних із використанням механізмів дистанційного навчання під час загальнонаціонального карантину на початковому його етапі. Так, рівень володіння навичками та вміння застосовувати методики дистанційного навчання науково-педагогічними працівниками виявився посереднім, оскільки менше половини (44,5%) опитаних (N=6024) застосовували інформаційні ресурси постійно. Майже 83% не розгля-

дають розвиток дистанційних технологій в освітньому процесі як відповідну стратегію, на відміну від вишів країн Європи, де впровадження таких освітніх технологій є окремою стратегією розвитку. Лише трохи більше половини опитаних студентів (56%) засвідчили використання синхронних засобів навчання, тоді як науково-педагогічні працівники вважають, що рівень їх використання значно вищий (близько 70%). Це підтверджує недостатню системність оперативного інформування студентів про терміни проведення заходів із застосуванням синхронних засобів навчання. Аналіз результатів опитування щодо стану використання технологій дистанційного навчання у ЗВО також показує, що найчастіше опитані здобувачі вищої освіти стикаються з проблемою доступу до мережі Інтернет (38%), кожний четвертий зазначив, що не має потрібної техніки, у 15% студентів відсутні необхідні навички роботи з технікою, а на недостатність самоорганізації вказує кожний четвертий опитаний здобувач вищої освіти. З такими оцінками ризиків згодні і викладачі: близько 40% опитаних указують на ризик зменшення якості навчання внаслідок недостатнього рівня володіння учасниками освітнього процесу технологіями дистанційного навчання та його недостатнє технічне забезпечення. Водночас викладачі та студенти майже одногосно визначили найбільш вагомий для них можливості дистанційного навчання: гнучкість у виборі найбільш зручних умов (місця і часу) (62,1% та 59,2%), опрацювання теоретичного матеріалу на різних онлайн-платформах (37,8% і 30,3%), індивідуалізація навчання (33,7% і 28,7%), можливість продовження у часі засвоєння матеріалу (30,6%) (Інформаційно-аналітична довідка, 2020).

Характер відповідей науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти у процесі опитування щодо стану використання технологій дистанційного навчання у ЗВО засвідчує, що технології освітньої діяльності повинні включати комп'ютерні форми навчання, контролю знань, отримання студентами індивідуальних завдань, проведення експериментів, аналізу

і обробки результатів у режимі віддаленого доступу. Але проблема вибору методичних підходів викладання в умовах дистанційного навчання потребує постійного моніторингу впровадження інноваційних освітніх технологій. Тому метою статті є визначення саме теоретико-методичних основ проектування дистанційного навчання в умовах ЗВО.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми

Аналіз психолого-педагогічних досліджень показує, що питаннями впровадження і використання інформаційних технологій у системі вищої освіти опікується коло таких відомих дослідників, як А. Андреев, В. Биков, Є. Долинський, М. Загірняк, В. Ігнатенко, О. Кареліна, І. Козубовська, В. Кухаренко, Є. Полат, О. Рибалко, Н. Сиротенко, А. Хуторський, Г. Яценко та ін., причому проблема дистанційного навчання у ЗВО досліджується за такими напрямками, як принципи дистанційного навчання (А. Андреев, Є. Полат); психолого-педагогічні засади дистанційного навчання (І. Козубовська, В. Кухаренко, Є. Полат); робота викладача у системі дистанційного навчання (Л. Значенко, В. Кухаренко, О. Рибалко, Н. Сиротенко); методи, форми та засоби створення дистанційних курсів (Є. Долинський, І. Козубовська, В. Кухаренко, О. Рибалко, Н. Сиротенко, Г. Яценко) тощо. Отож, на наш погляд, дистанційне навчання є цілеспрямованим організованим процесом активної опосередкованої спільної діяльності викладачів і здобувачів вищої освіти, під час якої майбутні випускники набувають компетентностей, необхідних для професійної діяльності. Ця форма навчання надає свободу вибору місця, часу і темпів навчання. Таким чином, дистанційне навчання є сукупністю сучасних психолого-педагогічних, комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, методів і засобів, що забезпечує можливість навчання без відвідування ЗВО.

2. Методологія та методи

Аналіз досліджень науковців (Биков, 2008; Кухаренко, Бондаренко, 2020; Блощинський, 2015) уможливив висновок про те, що особливістю дистанційного навчання є існування такого інформаційного поля, для роботи в якому студент створює персональне навчальне середовище для опрацювання необхідних навчальних ресурсів, в основу конструювання яких покладено такі методологічні підходи, як біхевіористський, когнітивістський, конструктивістський та конективістський. Ми погоджуємося з позицією М. Носкової (Носкова, 2015) про те, що принципи конективізму відображають сутність змін, які відбуваються в системі освіти загалом, у підходах до

організації й реалізації освітнього процесу, у ролі учасників цього процесу (тих, хто навчається, і тих, хто навчає) відповідно до викликів та запитів суспільства, що спонукають до співпраці, самовдосконалення й самонавчання впродовж усього життя, обрання особистої навчальної траєкторії та використання в процесі навчання новітніх інструментів навчання і співпраці. Тому, на нашу думку, саме конективізм може слугувати базою для створення освітнього середовища, яке інтегрує освітні та інформаційні технології навчання. Задля реалізації мети та методологічних підходів у процесі нашого дослідження використовувались такі методи, як аналіз науково-методичних праць із проблем дистанційного навчання у ЗВО, систематизація й узагальнення (для визначення теоретико-методичних засад використання інструментів дистанційного навчання в умовах ЗВО).

3. Результати та дискусії

У сучасній освіті головним трендом є, безперечно, індустрія електронного навчання. І. Фурманенко визначив основні механізми, які є визначальними у цій галузі (Фурманенко, 2020): гейміфікацію; віртуальні класи; штучний інтелект; інтуїтивний інтерфейс; педагогічний дизайн: процес, за допомогою якого вдосконалюється викладання шляхом аналізу освітніх потреб і розробки навчальних завдань, систематичне створення навчальних матеріалів з метою збільшення знань чи вдосконалення навиків, методичний процес розробки, створення і подання навчальних матеріалів, аналіз освітніх потреб і цілей, а також засобів для досягнення цих цілей – навчальних матеріалів і завдань, їх апробацію та оцінку; елементи з Entertainment: VR/AR. Віртуальна реальність (Virtual reality, VR) – це створений комп'ютером світ, доступ до якого можна отримати за допомогою імерсивних пристроїв (шоломів, рукавичок, навушників). Віртуальна реальність імітує як вплив, так і реакції на вплив. Доповнена реальність (Augmented reality, AR) – технології, які доповнюють реальний світ інформацією від пристроїв або додатків доповненої реальності; мікронавчання, яке є привабливим для сучасних студентів із точки зору сприйняття інформації у режимі мікроформатів. Стійку тенденцію до подальшого суттєвого зростання ролі цифрових технологій у забезпеченні можливості безперервного навчання впродовж життя визначено у Декларації Ціндао Міжнародної конференції з інформаційно-комунікаційних технологій і освіти на період після 2015 року. У ній зазначається, що відкриті освітні ресурси надають зацікав-

леним сторонам можливості покращувати якість навчального контенту, розширювати доступ до них та уможливлувати їх інноваційне застосування (Декларація Циндао, 2015). Цим базовим методологічним положенням повністю відповідають принципи побудови та внутрішньосистемна логіка «педагогічного колеса» А. Каррінгтона як моделі сучасної електронної педагогіки (The Pedagogy Wheel, 2009). Базові сектори моделі А. Каррінгтона «Знання/Розуміння–Застосування–Аналіз–Оцінювання–Створення» пов'язані з відповідними рівнями таксономії Блума, а також моделлю SAMR (Dan Pink, 2009) як сучасним способом оцінювання ступеня досягнення педагогічної мети, спрямованої на ефективне формування системи освітніх компетентностей. Ураховуючи ці чинники, будь-яка форма онлайн-занять, на нашу думку, може стати активною (залежно від характеру застосування методів, прийомів і засобів, а також рівня розвитку інформаційної компетентності викладача, його методичної майстерності). Процес онлайн-навчання повинен будуватися за принципом рефлексії, що полягає у суб'єкт-суб'єктній взаємодії учасників освітньої діяльності, а також налагодженні стійкого зворотного зв'язку в такій системі. Важливість реалізації саме особистісно орієнтованого дистанційного навчання мусить ґрунтуватися на пріоритеті індивідуальності та самоцінності студента, змісті навчання, який має визначатися рівнем розвитку сучасних соціальних, інформаційних та виробничих технологій. Дистанційні технології освітнього процесу на всіх його щаблях повинні відповідати закономірностям професійного та особистісного становлення та розвитку студента, формування соціально-професійної компетентності і розвитку якостей здобувача вищої освіти в процесі навчально-професійної, квазіпрофесійної та виробничої діяльності. Дієвість дистанційного навчання мусить визначатися рівнем організації освітньо-просторового середовища з використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій та виконання студентами практико зорієнтованих проєктів та завдань, що відображають різні аспекти майбутньої професійної діяльності: проєктування педагогічного процесу і контрольно-оцінної діяльності, організацію позааудиторної навчально-дослідницької діяльності, методичне забезпечення педагогічного процесу тощо. Отже, особистісно зорієнтоване дистанційне навчання в умовах вищої школи має бути максимально націлене на індивідуальне самовизначення, саморозвиток та досвід здобувача вищої

освіти, його потреби в самоорганізації власної освітньої траєкторії. Відповідним Положенням (Положення про дистанційне навчання, 2013) дистанційне навчання визначається як індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу в спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Таким чином, дистанційне навчання має будуватися на основі різних підходів до побудови цілісного педагогічного процесу. Існує класифікація дистанційного навчання за відповідним типом (рис. 1) (Латипова, Тюрганов, 2015).

Рис. 1. Класифікація дистанційного навчання за відповідним типом

Дистанційне навчання, яке імітує традиційне, не відрізняється від останнього. Викладач використовує такі ж види занять, як і в процесі традиційного навчання (лекції, практичні та лабораторні), але за допомогою телекомунікаційного середовища (онлайн-заняття). Під час самостійного дистанційного навчання інформація подається у вигляді електронних книг, відеолекцій, файлів із навчальними матеріалами, а студент може самостійно обирати послідовність опанування змісту навчальних дисциплін. Розподілена автоматизована форма дистанційного навчання – чітко регламентований процес вивчення змісту навчальної дисципліни за допомогою створеної комп'ютерної програми. Автори монографії «Дистанційне навчання: психологічні засади» (Дистанційне навчання, 2012) радять дистанційне навчання будувати за принципами інтерактивної роботи, яка включає спільну роботу, активну навчально-пізнавальну діяльність, критичну рефлексію та суб'єкт-суб'єктний підхід. Тому застосування таких технологій, як презентації, ділові ігри, ситуаційні завдання, інтернет-конференції і чат-заняття, є необхідними елементами навчального процесу в ЗВО. Так, особливий інтерес у студентів становлять інтернет-екскурсії,

участь у чат-дискусіях, консультації, формування електронного портфоліо з особистими досягненнями.

У Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні (Концепція розвитку дистанційної освіти, 2000) підтверджується, що технології дистанційного навчання складаються з педагогічних та інформаційних технологій дистанційного навчання. Вказується, що інформаційні технології дистанційного навчання – це технології створення, передавання і збереження навчальних матеріалів, організації і супроводу дистанційного навчання за допомогою телекомунікаційного зв'язку, а педагогічні технології дистанційного навчання є технологіями опосередкованого активного спілкування науково-педагогічних працівників зі здобувачами вищої освіти з використанням телекомунікаційного зв'язку та методології індивідуальної роботи студентів зі структурованим навчальним матеріалом, поданим в електронному вигляді.

Нами також ураховується те, що педагогічний процес є способом функціонування освітньої системи (Федорова, Фірсова, 2014). Узагальнюючи багату кількість визначень педагогічного процесу, ми трактуємо педагогічний процес у вищій школі як спеціально організовану, змістовно-технологічно забезпечену полілогічну взаємодію учасників-суб'єктів, яка спрямована на досягнення професійно-освітніх цілей, що призводить до позитивних перетворень щодо розвитку і саморозвитку особистостей – учасників педагогічного процесу. Оскільки педагогічний процес є системою, яка складається із взаємопов'язаних структурних компонентів, то саме взаємодія компонентів цієї системи (цільового, змістового, технологічного, комунікативного, рефлексивного і корекційного) забезпечує його цілісність та спроможність успішно функціонувати. Ми погоджуємося з твердженням В. Бондаря, що провідною умовою проектування педагогічного процесу як інтегральної цілісності є вимога едукативної цілісності через синхронізм (збіг і зв'язок у часі таких трьох явищ, як навчання, виховання і розвиток) і синхронізацію (одночасність) перебігу складників едукативності (від англ. educate – виховувати, давати освіту, розвивати) (Бондар, 2011). Тому на концептуальному рівні проектування дистанційного навчання, на нашу думку, особливу увагу необхідно звернути на мотиваційний бік діяльності студента з урахуванням технологічності цього процесу та відсутності безпосередньої взаємодії студента з викладачем. З огляду на це, здобувачам вищої освіти необхідно розкривати нові можливо-

сті в побудові діяльності, наголошуючи на тому, що при цьому вони можуть виявити значно більшу самостійність, ніж в умовах традиційного навчання, а також відповідальність за результати власної діяльності (Дистанційне навчання, 2012). Це твердження узгоджується з «підходом Д. Гоулмена» (Goleman, 1995): 80% життєвого успіху людині забезпечують «некогнітивні чинники», до яких входить й емоційний інтелект: самотивація, готовність до переборення невдач, здатність контролювати себе у складних емоційно насичених ситуаціях, регулювати актуальні вольові стани тощо. Оскільки йдеться про проектування системи дистанційного навчання, де основним змістом управління є комп'ютерна система, на цьому рівні можуть визначатися основні вимоги до організації діалогової взаємодії, основні принципи візуалізації, які передбачається реалізувати в освітній системі.

На технологічному рівні дистанційного навчання проектується зміст навчання, виконавча і контрольна частини способу дій студентів, уточнюється обсяг самостійної навчально-пізнавальної діяльності студента, використання зображувальних і виражальних засобів телекомунікаційних систем.

На рівні предметної реалізації дистанційного навчання проект доцільно описувати у вигляді навчального тексту, конкретних завдань, що надаються студентові, і системи допоміжних навчальних впливів, зокрема й мотиваційних.

Висновки

У системі дистанційного навчання можна виділити два складники: підсистему, створену викладачем, і підсистему, створену студентом. У підсистемі, створеній викладачем, студент виступає у трьох ролях: як суб'єкт учіння, як засіб навчальної діяльності (без студента навчальна діяльність не є можливою) і як об'єкт навчальної діяльності (діяльність викладача спрямована на здійснення певних особистісних змін у студенті). Викладач у підсистемі навчального середовища, створюваного студентом, виступає у двох ролях: як суб'єкт взаємодії та як засіб учіння. Отже, для успішного навчання в дистанційному форматі необхідно враховувати такі основні вимоги: постійно підтримувати інтерес студентів до навчання та керованість цього процесу, створити систему навчання, в якій персоналізовані освітні технології дистанційного навчання можуть забезпечити здобувачам вищої освіти продуктивну навчально-пізнавальну діяльність, спираючись на реалізацію суб'єктного, цільового та діяльнісного підходів під час проектування системи дистанційного навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Положення про дистанційне навчання : затв. Наказом МОН України від 25.04.2013 р. № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> (дата звернення: 18.01.2021).
2. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. Київ : Атіка, 2008. 684 с.
3. Блощинський І.Г. Сутність та зміст поняття «дистанційне навчання» в зарубіжній та вітчизняній науковій літературі. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2015. Випуск 3. С. 15–34.
4. Бондар В. Теорія і практика едукативної педагогічних кадрів: традиційна та інноваційна парадигма. *Освітній простір України*. 2014. Вип. 2. С. 4–10.
5. Декларация Циндао : Международная конференция по ИКТ и образованию на период после 2015 года (Циндао (КНР), 23–25.05 2016 г.). URL: <https://docplayer.ru/76835834-Deklaraciya-cindao-mezhdunarodnaya-konferenciya-po-ikt-i-obrazovaniyu-na-period-posle-2015-goda.html> (дата звернення: 21.01.2021).
6. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія / М.Л. Смольсон та ін. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. 240 с.
7. Інформаційно-аналітична довідка про результати опитування щодо стану використання технологій дистанційного навчання у закладах вищої освіти України. URL: https://www.sqe.gov.ua/images/materials/opytuvannya/zvo/Opytuvannya_dystantsiine%20navchannya_ZVO.pdf (дата звернення: 21.01.2021).
8. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. URL: <http://uiite.kpi.ua/2019/06/03/1598/2> (дата звернення: 18.01.2021).
9. Кухаренко В.М., Бондаренко В.В. Екстремне дистанційне навчання в Україні : монографія. Харків : Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. 409 с.
10. Латыпова В.А., Тюрганов А.Г. Эффективная форма дистанционного обучения. *Технические науки: проблемы и перспективы* : материалы III Междунар. науч. конф., г. Санкт-Петербург, июль 2015 г. Санкт-Петербург, 2015. С. 16–19.
11. Носкова М.В. Підготовка керівника загальноосвітнього навчального закладу у системі післядипломної освіти до використання інтернет-технологій у професійній діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2015. 332 с.
12. Федорова Н.Ф., Фірсова Л.О. Освіта як педагогічний процес у соціокультурній цивілізації. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 5. С. 11–15.
13. Фурманенко І. Знання онлайн : тренди в індустрії e-learning. URL: <https://mind.ua/openmind/20218476-znannya-onlajn-trendi-v-industriyi-e-learning> (дата звернення: 25.01.2021).
14. Brammer S., Clark T. COVID-19 and Management Education: Reflections on Challenges, Opportunities, and Potential Futures. *British Journal of Management*. 2020. Vol. 31. P. 453–456.
15. Goleman D. Emotional Intelligence. New York : Bantam books, 1995. 352 p.
16. Owen P. Hall. Editorial: COVID-19 and the Future of Management Education. URL: <https://gbr.pepperdine.edu/2020/05/editorial-covid-19-and-the-future-management-education/> (дата звернення: 25.01.2021).

edu/2020/05/editorial-covid-19-and-the-future-management-education/ (дата звернення: 25.01.2021).

17. The Padagogy Wheel – It's Not About The Apps, It's About The Pedagogy. URL: <http://www.teachthought.com/criticalthinking/blooms-taxonomy/the-padagogy-wheel/> Dan Pink: the puzzle of motivation. TEDTa. 2009. URL: https://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=rrkrvAUbU9Y (дата звернення: 25.01.2021).

REFERENCES

1. Polozhennia pro dystantsiine navchannia (2013): zatv. nakazom MON Ukrainy vid 25.04.2013 r. № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> (data zvernennia: 18.01.2021) [in Ukrainian].
2. Bykov V. Yu (2008). Modeli orhanizatsiinykh system vidkrytoi osvity: monohrafiia [Models of organizational systems of open education]. Kyiv: Atika. 684 s. [in Ukrainian].
3. Bloschchynskiy I. H. (2015). Sutnist ta zmist poniattia «dystantsiine navchannia» v zarubizhnii ta vitchyzniani naukovii literaturi [The essence and content of the concept of "distance learning" in foreign and domestic scientific literature]. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*. Vypusk 3. S 15–34 [in Ukrainian].
4. Bondar V. (2014). Teoriia i praktyka edukatsii pedahohichnykh kadriv: tradytsiina ta innovatsiina paradyhma [Theory and practice of teacher education: traditional and innovative paradigm]. *Osvitnii prostir Ukrainy*. Vyp. 2. S. 4–10 [in Ukrainian].
5. Deklaratsiya TSindao (2015): Mejdunarodnaya konferentsiya po IKT i obrazovaniyu na period posle 2015 goda (TSindao (KNR), 23-25.05 2016 g.). URL: <https://docplayer.ru/76835834-Deklaraciya-cindao-mezhdunarodnaya-konferenciya-po-ikt-i-obrazovaniyu-na-period-posle-2015-goda.html> (data zvernennya: 21.01.2021) [in Russian].
6. Dystantsiine navchannia: psykholohichni zasady (2012) [Distance learning: psychological principles: monohrafiia] / M. L. Smulson ta in. Kirovohrad: Imeks-LTD. 240 s. [in Ukrainian].
7. Informatsiino-analitychna dovidka pro rezultaty opytuvannia shchodo stanu vykorystannia tekhnolohii dystantsiinoho navchannia u zakladakh vyshchoi osvity Ukrainy (2020). URL: https://www.sqe.gov.ua/images/materials/opytuvannya/zvo/Opytuvannya_dystantsiine%20navchannya_ZVO.pdf (data zvernennia: 21.01.2021).
8. Kontsepsiia rozvytku dystantsiinoi osvity v Ukraini (2000). URL: <http://uiite.kpi.ua/2019/06/03/1598/2> (data zvernennia: 18.01.2021).
9. Kukharenko V. M., Bondarenko V. V. (2020). Ekstrene dystantsiine navchannia v Ukraini [Emergency distance learning in Ukraine]: monohrafiia. Kharkiv: Vyd-vo KP «Miska drukarnia». 409 s. [in Ukrainian].
10. Latiypova V. A., Tyrganov A. G. (2015). Effektivnaya forma distantsionnogo obucheniya [An effective form of distance learning]. *Tehnicheskie nauki: problemy i perspektivy* : materialy III Mejdunar. nach. konf., g. Sankt-Peterburg, iyul 2015 g. Sankt-Peterburg. S. 16–19 [in Russian].
11. Noskova M. V. Pidhotovkakerivnykazahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu u systemi pisladyplomnoi osvity do vykorystannia internet-tekhnolohii u profesiinii diialnosti (2015) [Preparation of the head of a secondary school in

the system of postgraduate education for the use of Internet technologies in professional activities] : dys. ...kand. ped. nauk: 13.00.04. Kyiv. 332 s. [in Ukrainian].

12. Fedorova N. F., Firsova L. O. (2014). Osvita yak pedahohichni protses u sotsiokulturnii tsyvilizatsii [Education as a pedagogical process in socio-cultural civilization]. Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti. № 5. S. 11–15 [in Ukrainian].

13. Furmanenko I. (2020). Znannia onlain: trendy v industrii e-learning [Online knowledge: trends in the e-learning industry]. URL: <https://mind.ua/openmind/20218476-znannya-onlajn-trendi-v-industriyi-e-learning> (data zvernennia: 25.01.2021) [in Ukrainian].

14. Brammer S., Clark T. (2020). COVID-19 and Management Education: Reflections on Challenges, Opportunities, and Potential Futures. *British Journal of Management*. Vol. 31. R. 453–456.

15. Goleman D. (1995). *Emotional Intelligence*. New York: Bantam books. 352 p.

16. Owen P. Hall (2020). Editorial: COVID-19 and the Future of Management Education. URL: <https://gbr.pepperdine.edu/2020/05/editorial-covid-19-and-the-future-management-education/> (data zvernennia: 25.01.2021).

17. The Padagogy Wheel – Its Not About The Apps, Its About The Pedagogy (2009). URL: <http://www.teachthought.com/criticalthinking/blooms-taxonomy/the-padagogy-wheel/> Dan Pink: the puzzle of motivation. TEDTal. URL: https://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=rrkrvAUbU9Y (data zvernennia: 25.01.2021).

Стаття надійшла до редакції 02.02.2021.

The article was received 02 February 2021.